

Türk Akademik Yayınlar Dergisi

TAY Journal

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal)

<http://www.tayjournal.com>

e-ISSN: 2618-589X:

Opinions of Third-Grade Primary School Students on the Value of Patriotism*

Fatma AK TEFEK
Bayram TAY

Abstract

Thoughts and values that constitute the content of Life Studies course are handled under the heading of personal qualities or values in Life Studies course curriculum. One of the envisaged values to be acquired with the Life Studies course is patriotism. Patriotism is related to the commitment of an individual to his country with a strong bond, his dedication to preserve, develop, and sustain its eternal existence. The main purpose of this research is to determine how primary third graders express patriotism with written expressions and pictorial depictions. The descriptive research method is used in this study. Data collection was conducted through a form that consists of an open-ended question and a drawing related to that question. The convenience sampling method was used to select participants. 166 third graders from five elementary schools in Kaman district of Kırşehir province participated in this research study. Data was analyzed through content and visual analyses techniques. The results indicated that students described patriotism as “love of the country”, “giving one’s life for the country”, “protecting the country”, “love the country the way Atatürk did”, and “love of the nation”. On the other hand, students pictured patriotism with drawings that represented “protecting the country”, “love of our flag and singing our national anthem enthusiastically”, “giving one’s life for the country”, “love the country the way Atatürk did” and celebrating national holidays.

Keywords:	DOI	: 10.29329/tayjournal.2017.482.04
Life studies course, value, patriotism	Received	: 13 September 2017
	Revised	: 20 October 2017
	Accepted	: 12 November 2017
	Published	: 31 December 2017

* This article is produced from Fatma Ak Tefek’s master thesis which was accepted at Ahi Evran University, Institute of Social Sciences in January 2016 and supervised by Assoc. Prof. Dr. Bayram Tay.

Corresponding Author: Bayram TAY, Assoc. Prof. Dr., Ahi Evran University, Kırşehir, bayramtay@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2466-1527

Fatma AK TEFEK, Primary School of Vali Recep Yazıcıoğlu, Kaman, Kırşehir, fatmaaktefek@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3874-5222

Cite this article as: Ak Tefek, F. & Tay, B. (2017) Vatanserverlik değere yönelik ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin görüşleri, *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 1(1), 55-75

Extended Summary

Introduction

Social sciences, natural sciences, art, thought and values constitute the content of the Life Studies course. With this aforementioned scope, the child will gain knowledge, skills, values and attitudes so that the child will be prepared for life and the life-awareness will be created in the child. The thoughts and values that constitute the content of Life Studies course are handled under the heading of personal qualities or values in Life Studies course curriculum. One of the envisaged values to be acquired with the Life Studies course is patriotism. Patriotism is related to the commitment of an individual to his country with a strong bond, his dedication to preserve, develop, and sustain its eternal existence. Although patriotism as a value has been chosen as the subject of many studies in the field of literature, no research has been found about the sub-values of this aforementioned value in 2009 Life Studies course curriculum.. Nevertheless, no research has been conducted on how the values of patriotism are described by the students both as written and as visually. It is thought that the answers given by the students to the research questions (both written and visually) will show their cognitive structures related to patriotism value in all their dimensions. As a matter of fact, the created categories based on written expressions will be the product of cognitive structures related to this value. However, considering the improvement in the children's picture drawings, the fact that children's tendency to draw "what they know" rather than "what they see" in their pictures (Luquet, 1927) shows that categorization of their visual expressions reflects their cognitive structures. It takes a certain period of time to acquire the personal qualities that are handled in the framework of values education and to make the students become equipped with these qualifications. In this context, it is foreseen that personal qualifications will be gained in three years with the life science program. It is aimed the students will gain the personal qualities that are determined in the program by the end of three years. Considering this situation, the study group was constituted from the third graders of primary school. The main purpose of this research is to determine how primary third graders express patriotism with written expressions and pictorial depictions.

Methods

The descriptive research method is used in this study. Data collection is conducted through a form that consists of an open-ended question and a drawing related to that question. The convenience sampling method is used to select participants. 166 third graders from five primary schools in Kaman district of Kırşehir province participated in this research study. Data were analyzed through content and visual analyses techniques. Content analysis is a scientific research method based on reviewing, categorizing, and summarizing any sort of message-containing data as well as analyzing and interpreting findings in accordance with the aim of the research (Şahin Başfıncı, 2008). The visual analysis technique was used to interpret the pictures. Visual analysis can be seen as a sub-method of document analysis. It can be defined as explaining and interpreting visual data, symbols, and signs (Sönmez & Alacapınar, 2015).

Results

3rd-grade students answered with 15 different expressions in the response to next question "please write the first thing that comes to your mind related with patriotism". While

love of the country (102), giving one's life for the country (35), protecting the country (23), love the country the way Atatürk did (23) love of the nation (12), love of Turkey (11) are the most commonly used phrases, singing our national anthem enthusiastically (8), independence (5), love of our flag (4), doing military service and helping soldiers (4), doing something for the country (4), preserving our language in Turkish (3), keeping the homeland clean (3), respecting the country (3), loyalty to the country and nation (2) are the least used expressions when describing the patriotic value.

Students have drawn pictures that are interpreted by 6 different expressions in the response to next question "Please draw a picture of your thoughts related to patriotism." While protecting the country (99), love of our flag and singing our national anthem enthusiastically (95), giving one's life for the country (74) are the most used expressions in the student's pictorial depictions, love the country the way Atatürk did (39), celebrating national holidays (3) are the least used expressions in defining the value of patriotism in the student's illustrated depictions.

Discussion and Conclusion

Students have described some common expressions in their written and pictorial depictions. While "protecting the country, love of the flag, giving one's life for the country, love the country the way Atatürk did and love of the country" are visible in pictorial depictions, "celebrating the national holidays" dimension is not seen in the written expressions. This shows that the written and verbal expressions of the students are consistent with each other. For example, "love of the country" was the most frequently used expression in student's written answers, and this expression was also present in the students' illustrated depictions. The expression "giving one's life for the country" has been found both in written answers and in pictorial depictions.

Giving one's life for the country (74) and love of the country (30) in the pictorial depictions of the students are not found in the sub-values of the program. "Recognizing the honorable corner", "seeing the residence and the country as a home", "being aware that Turkey is a united country", "determining the changes in residential unit", "benefiting from museums" and "fulfilling the responsibilities" sub-values, which are included in the program, are not defined in the pictorial depiction by any student. "Enthusiastically participating in national holidays, producing alternatives to celebrate national holidays and bonding with historical events in our national holidays" expressions, which are included in life science education curriculum, are not defined in the written answers of the students. Nevertheless, students described these expressions as "celebrating national holidays" in their pictorial depictions and used figures that are appropriate to the national holidays. This means that although the students cannot identify these expressions in written form they can describe them as pictures and ultimately express these sub-values in the program. Yet, students can express "seeing the residence and the country as a home" sub-expression in written form, but they cannot express it with pictures. The same situation also applies to "being aware that Turkey is a united country", and "fulfilling the responsibilities" sub-expressions. In this case, students could describe these expressions in written form, but they could not describe them with pictures. The fact that the

students identify with any of written statements and pictorial depictions may lead to the result that the students gained these sub-expressions with Life Studies course curriculum.

The students could not define "recognizing the honorable corner", "determining the changes in the residential unit" and "benefiting from museums" sub-values, which are included in the social studies curriculum, in both written expressions and pictorial depictions. This may show that the students cannot gain these sub-acquisitions of patriotism value.

According to student findings patriotic values can be described as follows: "love the country and nation the way Atatürk did, protecting the country, giving one's life willingly for the country, being addicted to the independence, standing by the army, respecting flag and national anthem, using the official language Turkish, respecting the homeland and to keep the country clean".

Recommendations

The students did not include some sub-values in both written expressions and pictorial illustrations regarding patriotism value. Based on this result, it is understood that although these sub-expressions have taken a place as activities in the lessons, students cannot connect these activities with the sub-dimensions of the patriotism concept. In this context, reviewed the activities suggests that teachers should clearly show the relationship with patriotism by using different methods on these expressions.

The expressions "love of the country" and "giving one's life for the country" that students commonly describe in written expressions and pictorial illustrations are not included in the sub-values of the patriotism value stated in 2009 social Life Studies course curriculum. It may be suggested that these expressions, which are present in student responses but not included in the program, should be considered within the value of patriotism concept and that education should not be ignored.

In this study, student opinions were searched for patriotism value. In the coming studies, student's opinions can be taken on other values included in the Life Studies course curriculum.

Two open-ended questions were used in the research. These questions can be rearranged and improved by practitioners, and in the future studies this value can be reworked through "focus group interview" or a quantitative study can be done by developing questionnaires within the collected data.

Türk Akademik Yayınlar Dergisi

TAY Journal

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal)

<http://www.tayjournal.com>

e-ISSN:

Vatanseverlik Değerine Yönelik İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri

Fatma AK TEFEK
Bayram TAY

Özet

Hayat bilgisi dersi kapsamını oluşturan düşünce ve değerler hayat bilgisi öğretim programlarında kişisel nitelikler ya da değerler başlığı altında ele alınmaktadır. Hayat bilgisi dersi ile kazandırılması öngörülen değerlerden biri de vatanseverliktir. Vatanseverlik bireyin ülkesine kuvvetli bir bağ ile bağlı olmasına, onu koruma, geliştirme ve onun ilelebet varlığını sürdürmesine kendini adanmış olma ile ilgilidir. Bu araştırmanın temel amacı, ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin yazılı ifadeler ve resimli betimlemeler ile vatanseverlik değerini nasıl ifade ettiklerinin tespit edilmesidir. Betimsel yöntemin kullanıldığı araştırmada veriler bir adet açık uçlu soru ve bu soru ile ilgili bir adet resim çiziminden oluşan veri toplama formu ile toplanmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği ile oluşturulan örneklem, Kırşehir ili Kaman ilçesindeki 5 ilkokulun 3. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuş ve araştırma sürecine toplam 166 öğrenci katılmıştır. Elde edilen verilerin analizi için içerik analizi ve görsel analiz tekniği işe koşulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır: Vatanseverlik; “vatanı sevmek”, “vatan için canını feda edebilmek”, “vatanı korumak”, “vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek” ve “milletini sevmek” şeklinde yazılı olarak betimlenmiştir. Vatanseverlik; “vatanı korumak”, “bayrağımızı sevmek, istiklal marşımızı coşkuyla söylemek”, “vatan için canını feda edebilmek”, “vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek”, “vatan sevgisi” ve “millî bayramları kutlamak” ile ilgili resimlerle tasvir edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: DOI : 10.29329/tayjournal.2017.482.04

Hayat bilgisi, **Yükleme** : 13 Eylül 2017

değer, **Düzeltilme** : 20 Ekim 2017

vatanseverlik **Kabul** : 12 Kasım 2017

Yayınlama : 31 Aralık 2017

* Bu makale birinci yazarın Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ndeki yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Sorumlu Yazar: Bayram TAY, Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, bayramtay@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2466-1527

Fatma AK TEFEK, Vali Recep Yazıcıoğlu İlkokulu, Kaman, Kırşehir, fatmaaktefek@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3874-5222

Giriş

Hayat bilgisi, çocuğun kendini bilmesi ve tanınması amacıyla onun anlayışı dikkate alınarak; sosyal bilimler, fen bilimleri, sanat, düşünce ve değerlerle içeriği oluşturulan, küreselleşen dünyada öncelikle iyi bir insan, ardından ulusal bir vatandaş ve nihayet bir dünya vatandaşı olma özellikleri kazandıran, toplu öğretim anlayışından hareketle çocuklara hayatın bilgisini kazandırmaya çalışan vatandaşlık eğitim programının ilk dersidir (Tay, 2017: 7). Tanıma göre hayat bilgisi dersi çok disiplinli bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda hayat bilgisi dersi kapsamını sosyal bilimler (tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, suç bilimi, dil bilimi, müzikoloji vb.) fen bilimleri (fizik, kimya ve biyoloji), sanat, düşünce ve değerler oluşturmaktadır. Tay'a göre (2017) bu kapsamdaki sosyal bilimlerin işlevi çocuğun yaşadığı toplumun kültürünü, iletişimini, ekonomisini, geçmişini, yaşadığı coğrafyayı, yönetim şeklini, insan davranışlarını, insanlar arasındaki ilişkileri, hak, özgürlük ve sorumlulukları bilmesini sağlamaktır ve bu yolla çocuk bu bilgileri hayata yansıttığı ölçüde toplumsal yaşama uyumunu üst düzeylere taşıyabilecektir. Hayat bilgisi kapsamını oluşturan bir diğer disiplinler grubu ise fen bilimleridir. Fen bilimlerinin ürettiği bilgilerin çocuklara kazandırılması fen eğitimi olarak ifade edilmektedir (Kıldan ve Pektaş, 2009). Akgün'e göre (2001) fen bilimleri eğitimi alan öğrencilerin; çevreleri ve dünya ile aktif bir biçimde ilgilenen, anlamlı sorular sorup gözlem ve deneylerle veriler toplayan ve bunları analiz edebilen, edindikleri bilgileri söz ve yazıya dökerek başkalarıyla uygarca iletişim kurabilen, sorumlu davranan ve sorumluluklarının bilincinde, bilgili ve yetenekli bireyler olarak yetiştirilmesi ancak onların, yeterli düzeyde "fen alanında okur-yazar" bireyler hâline getirilmesi ile mümkün görülmektedir. Bu boyutu ile hayat bilgisi dersi fen eğitiminin temellerinin altıldığı ilk ders olma özelliğini taşımaktadır.

Sanat, hayat bilgisi dersinin kapsamında yer alan üçüncü bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulutaş ve Ersoy'a göre (2004) sanatın amacı, meydana gelen ürünlerin dış görünüşünü tanımlamak değil, onların içeriğindeki anlamı ortaya çıkarmaktır. Sanatın olduğu yerde girişimcilik ve bağımsızlık duyguları bulunmaktadır ve sanatın hedefi basmakalıp olanı devam ettirmek değil onları bozmaktır. Girişimcilik, bağımsızlık ve çok yönlü düşünebilme; hayat bilgisi dersi ile çocuklara kazandırılmak istenen özelliklerdendir. Sanat bu boyutu ile çocuklara destek olabilecektir (Tay, 2017).

Hayat bilgisi dersinin kapsamını oluşturan son boyut ise düşünce ve değerlerdir. Düşünme; akıl yürütme, problem çözme, bir olayı inceleme, bir olayı irdeleme, yansıtma ve eleştirme gibi zihinsel süreçleri içermekte, kavramlar veya olaylar arasında anlamlı bağlantılar kurmaya ve sonuçlar çıkarmaya dayanmaktadır (Demirkaya, 2015). MEB'e göre (2007) bu işlemlerin neticesinde ortaya çıkan zihinsel ürüne de "düşünce" adı verilmektedir. Düşüncenin temelinde insan, dünya ve bilgi bulunmaktadır. Bir başka deyişle düşünmenin gerçekleştiği ilişkiler öbeği olarak insan, dünya ve bilgi kabul edilmektedir. Bu üçlü yapıda insan, dünya ve bilgiyi; dünya, insan ve bilgiyi; bilgi de insan ve dünyayı etkileyerek değiştirmektedir. İnsan, dünya ve bilgi arasındaki en güçlü bağ bilme eylemi ile kurulmakta ve bilmek herhangi bir yapıyı kavramsal alan ile ilişkilendirmekle mümkün olabilmektedir. İnsanın dünya ile olan ilişkisini bilmesi, anlaması ve kavraması birtakım düşünme becerileri ile olmaktadır. Bu beceriler seçme, karar verme, alternatif, amaç-araç, benzerlik-farklılık ve ölçüt belirleme, gerekçelendirme, varsayım oluşturma, soru-cevap formüle etme, şartları göz önünde bulundurma ve benzeri

şeklindedir. Diğer yanan insanın sosyal, psikolojik bir varlık olması onun düşünme eylemini ve davranışlarını çoklu neden-sonuç ilişkisi içinde değerlendirmeyi gerektirmektedir. İnsan dünya ile bağınyı yargılama, değerlendirme ve karar verme yetisi ile kurar. Kültürel, tarihsel ve toplumsal bir varlık olan insanın dünya ile bağınyın kuruluşunda en önemli unsur değerlerdir (MEB, 2007). Tay'a göre (2017) insanoğlunun akla dayanan tüm eylemlerinde düşünme vardır. Kavramlar, davranışlar, beceriler, alışkanlıklar, değerler ve tutumlar düşünme yetisi ile ilişkilidir ve bunların tamamı düşüncenin eserleridir. Bireyin hem kendini gerçekleştirmesinde hem de toplumsal var oluşunu gerçekleştirmesinde düşüncenin eseri olarak ortaya çıkan yerel, ulusal ve küresel; kavram, davranış, beceri, alışkanlık, değer ve tutumlara sahip olması beklenmektedir. Beceriler boyutu ile ele alındığında bireylerin düşünme biçimleri olan eleştirel düşünme, analitik düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme, problem çözme, karar verme ve bilişsel farkındalık becerilerine sahip olması beklenmektedir. Değerler boyutu ile bakıldığında ise adalet, doğruluk, merhamet, bilimsellik, dürüstlük, misafirperverlik, çalışkanlık, estetik, dayanışma, hoşgörü, demokratik duyarlılık, vatanseverlik, saygı ve sevgi gibi değerlerle donanık olmaları istenmektedir. Söz konusu düşünce eserlerinin kazanılması bireyin iyi bir insan ve etkili bir vatandaş olmasına katkı sağlayacaktır.

Yukarıda ifade edilen hayat bilgisi dersi kapsamı ile çocuğun birçok bilgi, beceri, değer ve tutumları kazanması ve böylece çocuğun yaşama hazırlanması ve de çocukta yaşam bilinci oluşturulması amaçlanmaktadır. Hayat bilgisi dersi kapsamını oluşturan düşünce ve değerler hayat bilgisi programlarında kişisel nitelikler ya da değerler başlığı altında ele alınmaktadır. Kişisel nitelikler, öğrenme-öğretme sürecinde becerilerin yanı sıra öğrencilere kazandırılacak olumlu değerler olarak ifade edilmektedir. 2005/2009 hayat bilgisi programında değerler "Kişisel Nitelikler" başlığı altında verilirken 2015 ve 2017 programlarında doğrudan "Değerler/Değerler Eğitimi" başlığının kullanıldığı görülmektedir.

İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamlarına gelen "valere" kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995). Değer terim olarak objeleri, kişileri, düşünceleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, istenen, istenmeyen ve benzeri yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi ifade etmektedir (Halstead & Taylor, 2000). Kıncal'a göre (2002) değerler, bir kültüre mensup üyelerin, istenilen veya istenilmeyenin, iyi veya kötünün, güzel veya çirkinin ne olduğunu belirlemeye yönelik olarak kullandıkları standartlardır. Bununla birlikte Raths'e göre bir şeyin değer olarak nitelendirilebilmesi için değerın yedi kritere uygun olması gerektiğini söylemiştir. Bunlar: (1) alternatiflerden seçilmesi, (2) sonuçlarının dikkatli bir şekilde düşünülmesinden sonra seçilmesi, (3) özgürce seçilmesi, (4) değerli ve el üstünde tutulan olması, (5) toplum tarafından onaylanmış olması, (6) değere göre davranış sergilenmesi ve (7) değere göre davranışın tekrar tekrar ve tutarlı olmasıdır (Kirschenbaum, 1977: 139).

Değerler sahip oldukları özelliklerle bireyleri ve toplumları birbirinden ayırabilmemizi sağlarlar. Bundan dolayı değerler bireyden bireye ve toplumdan topluma değişiklik gösterirler ve değerler hem bireyleri hem de toplumları tanımlamamıza yardımcı olurlar. Bu nedenle değerlerin bireylere kazandırılması gerekmektedir. Bu da değerler eğitimi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Değer eğitimi; daha fazla kişisel memnuniyet elde etmek için olumlu sosyal yaşantılara katkı sağlayan bilgi, beceri, davranış ve değerleri elde etmede insanlara

yardımcı olmayı amaçlayan bilinçli teşebbüstür (Kirschenbaum, 1995). Değer eğitimi, değerler hakkında öğretim yapma çabasıdır. Değerlerin öğrenilmesi ve öğretilmesi ailede başlayan çevre ve okulla devam eden bir süreci içine almaktadır (Ulusoy ve Tay, 2011). Değerler öğretilbilir ve öğrenilebilir olgular olmakla beraber, günümüzde değerleri aktarmak geçmişe göre daha zor görünmektedir. Çünkü eskiden toplum tarafından desteklenen birçok değer, yaşantı yoluyla aktarılabilirken, bugün artık sadece yaşantı yeterli olmamaktadır. Hem okulun hem de ailelerin eskiye göre daha çok çaba göstermesi gerekmektedir (Yiğittir ve Er, 2013). Bu bağlamda değerler; kişiler arası etkileşimden, aileden ve diğer toplumsal etkilerden denenerek ve gözlemlenerek öğrenilir. Bu yüzden açık bir şekilde değerlerin metodolojik ve kasıtlı bir biçimde öğretilmesi gerekir (Bishop, 1993). Bu gereklilik okullarda, sınıf ortamında değerler eğitiminin yapılmasını zorunlu kılmıştır (Yazıcı, 2006). Değerlerin kazandırılmasında ve yaşatılmasında eğitim öğretim kurumlarının etkin bir şekilde sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir (Nalçacı & Beldağ, 2015). Okullar; eğitim ve öğretim faaliyetlerinin planlı, programlı olarak yapıldığı yerlerdir. Dolayısıyla değer öğretiminin en etkili sahalarından birini oluşturmaktadırlar. Okulların önemli görevi kültür aktarımında belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2004). Okullarda, belirtilen değerlerin kazandırılması öğretim programları ile düzenlenmektedir. Özellikle hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve Türkçe dersleri değerlerin kazandırıldığı öğretim programlarıdır. Hayat bilgisi dersi ilkokulların 1, 2 ve 3. sınıflarında okutulan ve öğrencilerin ilköğretim ve öğretimleri süresince kazandırılması gereken kişisel nitelikleri de barındıran bireyin sonraki yaşantılarında da değerler eğitimi bağlamında önemli rol oynayan bir derstir. Bu derste kazandırılması öngörülen değerlerden biri de vatanseverliktir.

Vatanseverlik kavramının anlayabilmek için kelime yapısında bulunan vatanın ne olduğunun tanımını vermek doğru olacaktır. Vatan kelimesi Osmanlı'ca köken olarak "evtân" kelimesinden gelmektedir. Evtân ise sözlük anlamı olarak, insanın doğup büyüdüğü ve sevdiği memleket, uğruna ölünen topraklar anlamını taşır (Devellioğlu, 1986: 290). TDK sözlüğünde ise vatan; yurt, ülke, memleket ve sıra olarak tanımlanmaktadır ([http1](http://1)).

Vatan bir milletin sosyal, maddi ihtiyaçlarını karşıladığı ve barındığı yerdir. Bununla birlikte vatan milletin atalarının eserleriyle duygusal manada beslendiği topraklardır. Diğer bir ifadeyle vatan, milleti geçmişin anılarıyla besleyen, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan coğrafi mekândır (Öner, 2008). Vatan kelimesi ile ilişkili olan bütün kavramlar, en başta "vatanseverlik" olmak üzere duygu alanından ifade edilir. Vatan, vatandaşlar, hatta vatansever vatandaşlar tarafından fedakârlıkta bulunulacak, savaşılacak ve gerekirse ölünecek olan yerdir. Çünkü vatan, "atalar"ın ülkesidir (Üstel, 2004). Vatanseverlilik insan varlığının sahip olduğu sevgilerden toplumları, kültürleri ve kültür çevrelerini bütünleştirecek kuvvet ve etkiye sahip toplumsal boyutta yer alan sosyolojik veya sosyal sevgi olarak nitelendirilebilir (Ergen, 2006). Vatanseverlik için genel görüş; kişinin ülkesine kuvvetli bir bağlılık hissetmesi, ülke onuruna olan sevgi derecesi olarak görülmektedir (Huddy ve Khatib, 2007).

Vatanseverlik millî eğitimlerin öğrencilere kazandırılacak önde gelen amaçlarından biridir. Bu amaçların sistemselsel olarak ortaya çıkışı millî devletlerin doğuşuyla yakından ilişkilidir. Çünkü millî devletlerin temel esaslarından biri bireylerin devletle olan vatandaşlık bağıdır.

Vatandaşlık, bu bağın daha çok bilgi düzeyini oluştururken; vatanseverlik, duygusal boyutunu oluşturmaktadır. (Elban, 2015). 2009 hayat bilgisi dersi öğretim programına göre vatanseverlik değeri kapsamında öğrencilere aşağıda belirtilen niteliklerin kazandırılması beklenmektedir.

- Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme,
- Şeref Köşesi'ni tanıma,
- Millî bayramlara coşkuyla katılma,
- Millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme,
- Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme,
- Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma,
- Atatürk'ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme,
- Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma,
- Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme,
- Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme,
- Müzelerden yararlanma ve
- Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme.

Birey hayata geldiği ilk andan itibaren vatandaşlık bağı ile bağlı olacağı bir vatana sahip olmaktadır. Vatanseverlik, sevgi değeri ile ilgili bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Güzel Candan ve Ergen (2014) "sevgi" değerinin diğer tüm değerleri kapsayan bir değer olduğunu belirtmiştir ve sevgi değerinin yardımseverliği ve vatanseverliği de kapsadığını öne sürmüşlerdir. Şen (2008), 6. Sınıf Türkçe kitaplarında metinlerin içerdiği değerleri incelediğinde "sevgi" ve "vatanseverlik" değerlerinin ilk sıralarda olduğunu "yardımseverlik" değerinin de bunları takip ettiğini belirtmiştir. Yine aynı şekilde Aral'ın (2008) yapmış olduğu benzer çalışmada da sırasıyla "vatanseverlik" ve "sevgi" değerleri ilk sıralardadır. Taşdemir (2012); Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan'da bulunan Türk okullarında öğrenim gören 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin ifadelerine göre "yardımseverlik", "vatanseverlik" ve "sorumluluk" değerlerinin en fazla ifade edilen değerler olduğunu tespit etmiştir. Aslan (2007) öğretmen görüşlerine göre "ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel değerleri kazanma düzeyleri" hakkında yapmış olduğu çalışmada "sevgi", "yardımseverlik" ve "vatanseverliğin" de içinde olduğu değerlerin "yeterli" düzeyde kazandırıldığını göstermiştir.

Vatanseverlik değerinin alan yazında birçok çalışmaya konu olarak seçilmesine karşın söz konusu değer 2009 hayat bilgisi ders programında bulunan alt değerleri ile ilgili bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu boyutları ile çalışmanın alan yazındaki boşluğu doldurması ve bundan sonraki çalışmalara kaynak teşkil etmesi umulmaktadır.

Bu araştırma, vatanseverlik değerinin öğrenciler tarafından hem yazılı hem de görsel olarak nasıl betimlendiğini ortaya çıkaracağından önemli görülmektedir. Öğrencilerin araştırma sorularına verdikleri cevapların (hem yazılı hem de görsel), onların vatanseverlik değeri ile ilgili bilişsel yapılarını tüm boyutları ile gözler önüne sereceği düşünülmektedir. Nitekim yazılı

ifadelerinden hareketle oluşturulan kategoriler öğrencilerin bu değer ile ilgili bilişsel yapılarının ürünü olacaktır. Bununla birlikte çocukların resim çizimlerindeki gelişime bakıldığında çocukların resimlerinde “gördüğü şeyden” daha çok “bildiği şeyi” çizme eğiliminde olmaları (Luquet, 1927) görsel ifadelerinden elde edilen kategorilerin de onların bilişsel yapılarını yansıttığını göstermektedir.

Değer eğitimi çerçevesinde ele alınan kişisel niteliklerin öğrencilere kazandırılması ve öğrencilerin bu özelliklerle donanmış hale gelmesi belirli bir süreci gerektirmektedir. Bu bağlamda kişisel nitelikler, hayat bilgisi programı ile üç yılda kazandırılması ön görülmektedir. Üç yıllık süre sonunda öğrencilerin programda belirlenen kişisel niteliklere sahip olması amaçlanmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurularak çalışma grubu ilkokul 3. sınıflar olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan kişisel niteliklerden vatanseverlik hakkında öğrencilerin sözel ifadeleri nasıldır?

2. Hayat bilgisi dersinde kazandırılan kişisel niteliklerden vatanseverlik hakkında öğrencilerin görsel ifadeleri nasıldır?

Yöntem

Bu çalışmada araştırmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntemde verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde betimleme söz konusudur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2012). Araştırma konusuyla ilgili mevcut durumun saptandığı, olayı tasvir ederek problemi anlamayı amaçlayan betimsel araştırmalarda (Arıkan, 2011) ele alınan durumu herhangi bir şekilde değiştirme ve etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2007; Wiersma & Jurs, 2005). Araştırmada veriler bir adet açık uçlu soru ve bu soru ile ilgili bir adet resim çiziminden oluşan veri toplama formu ile toplandığından içerik analizi ve görsel analiz tekniği işe koşulmuştur.

İçerik analizi, mesaj değeri taşıyan her türlü verinin bir amaç doğrultusunda taranması, kategorilere ayrılması, özetlenmesi ve bulguların araştırma amacı doğrultusunda analiz edilmesi ve yorumlanması işlemlerini içeren bilimsel bir araştırma yöntemidir (Şahin Başfıncı, 2008). Resimlerin çözümlenmesinde görsel analiz tekniği işe koşulmuştur. Doküman analizinin bir alt başlığı olarak ele alınabilen görsel analizde görsel verilerin analizi yapılmaktadır. Görsel analiz, görsel verilerin, simgelerin, sembollerin, işaretlerin açıklanıp yorumlanması şeklinde tanımlanabilmektedir (Sönmez & Alacapınar, 2015). VanLeeuwen'e göre (2001'den akt. Sönmez & Alacapınar, 2015) görsel analizde simgenin analizi, sözlük ve o kültürdeki çağrıştırdığı anlamlarına göre yapılmalıdır. Çalışmada öğrencilerin resimleri analiz edilirken önce kullandıkları semboller sonra da bizim kültürümüzdeki anlamları belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada, 2014-2015 eğitim öğretim yılı Kırşehir ili Kaman ilçesindeki 5 ilkokulun 3. sınıf öğrencilerinden veriler toplanmıştır. Araştırma sürecine toplam 166 öğrenci katılmıştır. Araştırmada kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır. Bu örneklem tekniğinde amaç, uygun ve gönüllü olan katılımcıları araştırmaya dâhil etmektir (Creswell, 2005). Bu doğrultuda çalışma, araştırmacıların yaşam ve iş alanı ile izin alma ve uygulama yapmada sorun

yaşanılmayacak beş okulun öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırma verilerinin kaynağını oluşturan öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Araştırma verilerinin kaynağını ilişkin demografik veriler*

Okul Adı	Okul Kodu	Şube Kodu	Cinsiyet		Toplam
			E	K	
A İlkokulu (Merkez)	A	3A	12	7	19
		3B	5	14	19
		3C	9	14	23
B İlkokulu (Merkez)	B	3A	12	14	26
		3B	7	17	24
C İlkokulu (Merkez)	C	3A	5	5	10
D İlkokulu (Merkez)	D	3A	10	7	17
		3B	10	4	14
E İlkokulu (Merkez-Taşımali)	E	3A	8	6	14
Toplam			78	88	166

Araştırmada Süreç

Araştırmada öğrencilerin hayat bilgisi dersi kapsamındaki vatanseverlik değerini nasıl ifade ettikleri incelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili görüşleri içerik analizi kullanılarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerden söz konusu kişisel nitelik ile ilgili resim çizimleri istenmiş ve bu resimler görsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Bu bağlamda araştırma, içerik analizi ve görsel analiz yapılırken bu analiz türlerinin aşamaları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada izlenen adımlar aşağıda sıralanmıştır.

Araştırmanın hem içerik hem de görsel analiz kısmı için ilk aşamada araştırmanın hedefleri belirlenmiştir. Yine araştırmanın hem içerik hem de görsel analiz kısmı için ikinci aşamada veri toplama aracı geliştirilmiş, çalışma grubu oluşturulmuş ve veriler toplanmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Veri toplama aracı iki açık uçlu sorudan oluşturulmuştur. Veri toplama aracında yer alan sorular Ahi Evran (2), Atatürk, Kırıkkale ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversite’lerinden toplam 5 öğretim üyesine “uygun”, “düzeltilebilir”, “uygun değil” şeklinde görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Uzmanların yaptığı değerlendirmeler kendi kategorileriyle karşılaştırılmış ve karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek soruların güvenilirliği Miles ve Huberman’ın (1994) formülü ($Güvenirlik = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak 0,89 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu uyum katsayısı soruların değerlendirmeler tarafından yüksek güvenilirlikte kullanılabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte uzman görüşleri doğrultusunda sorular ifade bakımından da düzeltilerek son hali verilmiştir. Bu yolla oluşturulan veri toplama aracı, araştırmanın veri kaynağına gerekli izinler alındıktan sonra uygulanmıştır. Uygulama araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, uygulama yaptığı sınıflarda öğrencilere araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi vermiş, toplanan verilerin kişisel olarak onları değerlendirme amacıyla olmadığını belirtmiş ve böylece öğrencilerin güdülenmesini ve sorulara samimi cevaplar vermelerini sağlamışlardır.

Araştırmanın hem içerik hem de görsel analiz kısmı için üçüncü aşamada kategoriler belirlenmiştir. Kategorileri belirlemede, kategoriler önceden saptanmamıştır. Mesaj öğeleri ele alınıp gözden geçirildikçe kategoriler belirlenmiş yani açık yaklaşım tercih edilmiştir (Bilgin, 2014). Bu bağlamda analiz birimlerinin hangi özellikleri içerdiği, öğrenci ifadeleri ve resimleri

tekrar tekrar taranarak belirlenmiştir. Araştırmada araştırmacılar ayrı ayrı kategori oluşturmuşlar ve her birim üzerinde araştırmacıların oluşturduğu analiz birimlerine ait kategoriler kendi kategorileriyle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek kategorilerin güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlilik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Her bir kategoriye ait işlemler aşağıdaki Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Her bir kategoriye ait işlemler

	1. Araştırmacı tarafından oluşturulan kategori sayısı	2. Araştırmacı tarafından oluşturulan kategori sayısı	Yapılan işlem	Kategorilerin güvenilirlik katsayısı
1. Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.	14	14	2 kategoride isimlendirme düzenlendi	1
2. Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz.	6	9	3 kategori eklendi 2 kategoride isimlendirme düzenlendi	0,67
Kategorilerin güvenilirlik katsayısı ortalaması				0,84

Tablodan elde edilen uyum katsayıları (1; 0,67) kategorilerin yüksek güvenirlilikte kullanılabilceğini göstermektedir. Genel ortalamaya (0,84) bakıldığında uyum katsayılarına göre kategorilerin yüksek güvenirlilikte kullanılabilceği görülmektedir. Oluşturulan bu kategoriler yoluyla veri toplama aracındaki verileri anlama ve veriyi analiz etme aşamasına geçilmiş yani bu aşamayı verilerin frekanslarının nicel olarak belirlenmesi oluşturmuştur. Bu aşamada ilk olarak her bir veri toplama aracı soru bazında tek tek incelenmiştir.

İçerik analizine tabi tutulan birinci soruda öğrencilerin ifadeleri ait oldukları vatanseverlik değerinde hangi boyutu ifade ettiği belirlenmiştir. Görsel analize tabi tutulan ikinci soruda öğrencilerin resimli ifadeleri ait oldukları vatanseverlik değerinde hangi boyutu ifade ettiği belirlenmiş ve bu soruda tablolar iki sütundan oluşturulmuştur. Birinci sütunda "kullanılan simge" ikinci sütunda "çıkarılan anlam" verilmiştir. Böylece VanLeeuwen'nin (2001'den akt. Sönmez & Alacapınar, 2015) ifade ettiği görsel analizdeki simgenin analizinin, sözlük ve o kültürdeki çağrıştırdığı anlamlarına göre yapılması sağlanmıştır. Bu yollarla elde edilen veriler tablolar ve grafikler yoluyla sunulmuş ve araştırmacılar tarafından yapılan yorumları desteklemek ve öğrencilerin ifadelerini yansıtmak amacıyla veri toplama araçlarından örnek alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar B-3A-E-75 ve C-3A-K-608 şeklinde veri toplama aracına verilen kodlarla sunulmuştur. Buradaki kodlamada ilk ifade veri toplama aracının ait olduğu okulu, ikinci ifade veri toplama aracının ait olduğu sınıf ve şubesini, üçüncü ifade öğrencinin cinsiyetini ve dördüncü ifade veri toplama aracının incelenme sırasını göstermektedir. İçerik analizinde son aşamayı değerlendirme, çıkarsama ve yorumlama oluşturmaktadır (Bilgin, 2014). Araştırmada bu eylemler sonuç, tartışma ve öneriler ile verilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan değer ifadelerinden biri "vatanseverlik" ile ilgili öğrencilerin görüşlerini almak için iki ayrı soru kullanılmıştır. Bu sorulardan birisi

öğrencinin ilgili değeri yazılı olarak ifade etmesi ve diğeri de ilgili değeri resimler ile betimlemesidir. Bu şekilde vatanseverlik değeri ile ilgili öğrenci bulguları elde edilmiştir.

“Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız.” sorusuna ilişkin öğrencilerin yazılı ifadeleri ile ilgili bulgular

İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin bu soruya verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. İlkokul 3.sınıf öğrencilerinin vatanseverlik sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin yazdıkları ifadeler ile ilgili bulgular

Sıra	Vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız	f
1	Vatanı sevmek	102
2	Vatan için canını feda edebilmek	35
3	Vatanı korumak	23
4	Vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek	23
5	Milletini sevmek	12
6	Türkiye’yi sevmek	11
7	İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek	8
8	Bağımsızlık	5
9	Bayrağımızı sevmek	4
10	Askerlik yapmak ve Askere yardım etmek	4
11	Vatan için bir şeyler yapmak	4
12	Dilimizin Türkçe olması	3
13	Vatanı temiz tutmak	3
14	Vatana saygı göstermek	3
15	Vatana ve millete bağlılık	2

Araştırmanın “vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusuna 3. sınıf öğrencileri, 15 farklı ifade ile cevap vermişlerdir. Vatanı sevmek (102), vatan için canını feda edebilmek (35), vatanı korumak (23), vatanı Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek (23), milletini sevmek (12), Türkiye’yi sevmek (11) en çok kullanılan ifadeler olurken, İstiklal Marşımızı coşkuyla söylemek (8), bağımsızlık (5), bayrağımızı sevmek (4), askerlik yapmak ve askere yardım etmek (4), vatan için bir şeyler yapmak (4), dilimizin Türkçe olması (3), vatan toprağını temiz tutmak (3), vatana saygı göstermek (3), vatana ve millete bağlılık (2) ifadeleri vatanseverlik değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur.

İlkokul 3. sınıf öğrencilerin “vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız” sorusuna vermiş oldukları ifadeden örnekler aşağıda verilmiştir:

Vatanı sevmek: A-3A-E-492: “ Vatanı sevmektir.”, A-3A-E-494: “Sevdiğim topraklardır.”, A-3A-E-495: “Ben vatanımı o kadar çok seviyorum ki: Dünya gibi...”, A-3A-K-502: “Yurdunu, vatanımı sevmektir.”, A-3B-K-515: “ Vatanımı severim. Benim vatanım güzel vatanım.” .

Vatan için canını feda edebilmek: A-3B-K-521: “Vatan için ölmeye hazır olan insanların olmasıdır.”, A-3B-E-525: “Ben vatanımı çok severim. Çünkü benim için savaştılar, kurtuluş savaşına katıldılar.”, A-3C-E-550: “Vatan sevmek, vatan sevmektir. Mesela; Atatürk vatanı için kurtuluş savaşını başlattı.”.

Vatanı korumak: A-3A-K-505: “ Vatanını korumaktır.”, A-3C-K-528: “Vatanını sevmek ve onu korumaktır.”, B-3A-K-552: “ Vatanseverlik herkesi sevmektir, korumaktır. Kendimizi nasıl koruyorsak, vatanımızı da korumalıyız. Vatanseverlik herkesi korumaktır, sevmektir.”.

Vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek: A-3B-K-512: "Vatanseverlik, Atatürk'ün vatanını sevdiği için kurtarmasıdır.", A-3B-K-517: " Atatürk vatanını ve yurdunu o kadar çok seviyordu ki bütün gücüyle yurdunu kurtardı.", A-3B-K-523: " Atatürk. Canım Atatürk. Alfabeği değiştirdiği için, krallığı yok ettiğin için ...".

Milletini sevmek: A-3C-E-549: "Vatanseverlik, insanın bir milleti sevmesi denektir.", B-3A-K-553: "Vatanseverlik, milleti yani herkesi sevmek gibidir. Bu herkesi sevmek annemizi ve babamızı sevmek gibidir.", B-3A-E-575: "Vatansever demek vatan ve milleti bilmek, vatani ve milleti sevip saymaktır."

Türkiye'yi sevmek: A-3B-K-513: "Ben Türkiye'de yaşadığım için çok mutluyum.", A-3B-E-526: "Ülkemi yani Türkiye'yi seviyorum.", A-3C-K-535: "Vatanı ve Türk Milleti'ni sevmek demektir."

İstiklal Marşımızı coşkuyla söylemek: B-3B-K-580: "İstiklal Marşını coşkuyla söylemektir.", B-3B-K-581: "Benim vatanım Türkiye'dir. Bizim marşımız İstiklal Marşı'dır.", B-3B-K-590: "Vatanseverlik aklıma İstiklal Marşı, Atatürk ve bayrağımız geliyor."

Bağımsızlık: A-3B-K-513: "Başka bir ülkede yaşamayı hayal edemezdim. Çünkü yabancı bir ülkenin işgali altında yaşamak istemezdim. Türk olup da başka bir ülkede yaşayamazdım, ama Türkiye'de olduğum için çok mutluyum.", A-3B-K-514: "Vatanımdan ayrılmak istemiyorum. Yabancıların olmasını istemiyorum."

Bayrağımızı sevmek: A-3C-E-542: "Bayrak sevgisidir.", B-3A-E-569: "Vatan sevgisi bence bayrağa saygı göstermektir.", B-3B-K-590: "Vatanseverlik aklıma İstiklal Marşı, Atatürk ve bayrağımız geliyor."

Askerlik yapmak ve Askere yardım etmek: A-3A-E-497: "Askerlik yapmak ve askerlerimizle dua etmektir.", A-3A-E-499: "Bir askere yardım etmektir.", E-3A-E-655: "Askerler bizim için savaştı. Birçok asker bizim için şehit oldu."

Vatan için bir şeyler yapmak: A-3C-K-528: " Vatanımızı sevmek ve onun için bir şeyler yapmaktır.", B-3B-K-579: "Vatanını seven her şeyi yapar. İsterse canından vaz geçer.", D-3A-E-615: "Vatanımı sevdiğim için ona yardım ediyorum."

Dilimizin Türkçe olması: A-3B-E-524: "Ben vatanımı çok severim. Çünkü kendimize ait bir Türkçe dilimiz var.", A-3B-E-526: "Ben Almanya gibi yabancı ülkede olsaydım arkadaş edinemezdim, çünkü hepsi yabancı dilde konuşuyor ve ne dediklerini anlayamazdım."

Vatanı temiz tutmak: B-3A-E-573: "Yurdumuzu severiz. Yurdumuzu kirletmemeliyiz. Yurdumuzu temiz ve özenli kullanmalıyız."

Vatana saygı göstermek: B-3A-E-566: "Vatanseverlik, ülkemizi sevmektir. Vatanımıza saygı göstermektir.", D-3B-E-635: "Vatanımıza ve milletimize saygılı olmaktır.", D-3B-E-636: "Vatana saygıdır."

Vatana ve millete bağlılık: B-3A-E-575: "Vatana ve millete bağlılıktır, vatandan ve milletten ayrılmamaktır.", D-3B-E-638: "Milletine bağlı olan kişidir."

"Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz." ifadesine ilişkin bulgular

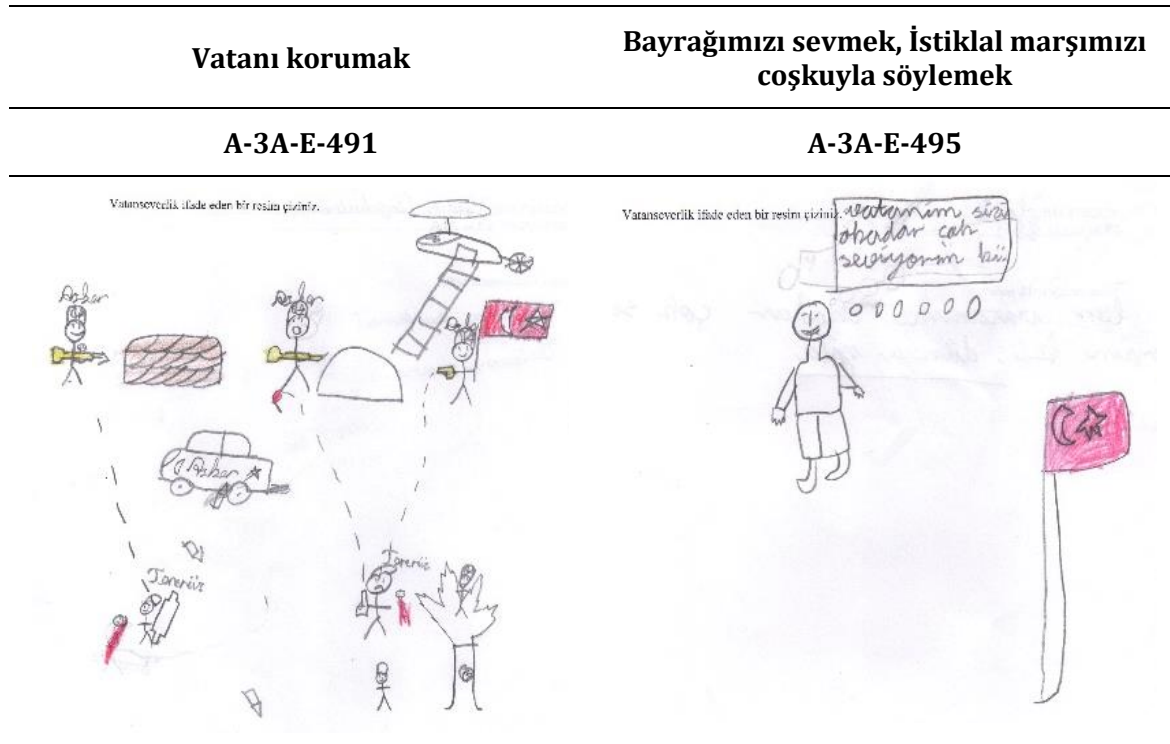
İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin bu soruya ilişkin çizdikleri resimlerle ilgili bulgular Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. İlkokul 3.sınıf öğrencilerinin "vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz." sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin resimli ifadeler ile ilgili bulgular

Sıra	Kullanılan simge	Çıkarılan Anlam	f
1	Asker, ordu, silah, atlı askerler, karargah, Kurtuluş Savaşı'ndan bir enstantane, figürleri	Vatanı korumak	99
2	Türk bayrağı, saygı duruşu, İstiklal marşı, Atatürk figürleri	Bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek	95
3	Savaş meydanı, düşmanla mücadele eden asker figürleri	Vatan için canını feda edebilmek	74
4	Atatürk resimleri	Vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek	39
5	Vatanını sevdiğini ifade eden insan figürleri	Vatan sevgisi	30
6	Millî bayramları anlatan resimler	Millî bayramları kutlamak	3

Araştırmanın, "Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz." sorusuna öğrenciler, 6 farklı ifade ile anlamlandırılan resimler çizmişlerdir. Vatanı korumak (99), bayrağımızı sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek (95), vatan için canını feda edebilmek (74) öğrencilerin resimli tasvirlerinde en çok kullanılan ifadeler olurken, vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek (39), vatanı sevmek (30), millî bayramları kutlamak (3) ifadeleri öğrencilerin resimli tasvirlerinde vatanseverlik değerini tanımlamada en az kullanılan ifadeler olmuştur.

İlkokul 3. sınıf öğrencilerin "Vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz." sorusuna vermiş oldukları resimli ifadelerden bazı örnekleri aşağıda verilmiştir:

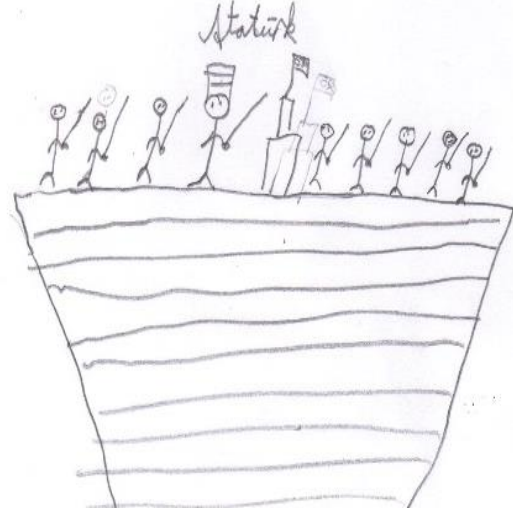
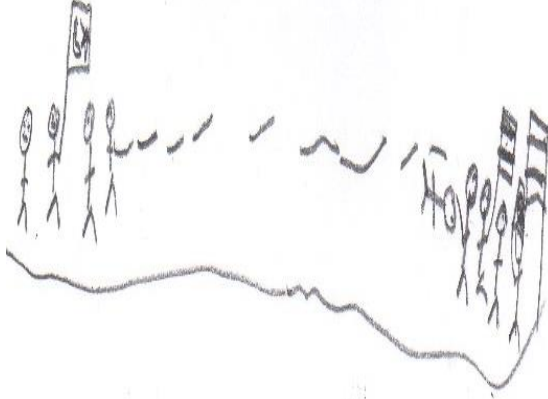

Vatan için canını feda edebilmek

Vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek

A-3C-E-545

C-3A-E-602

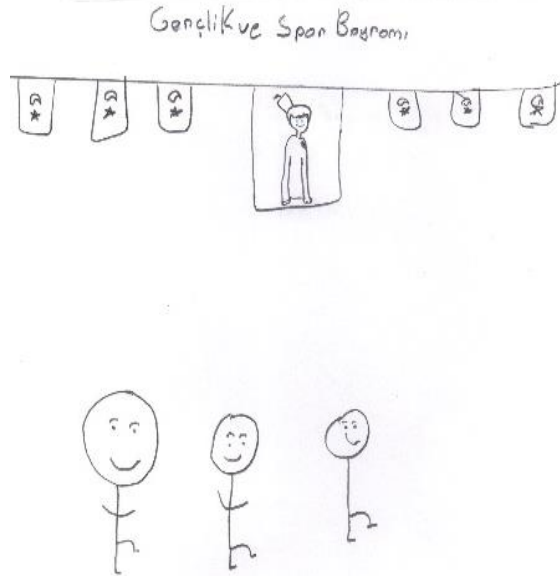
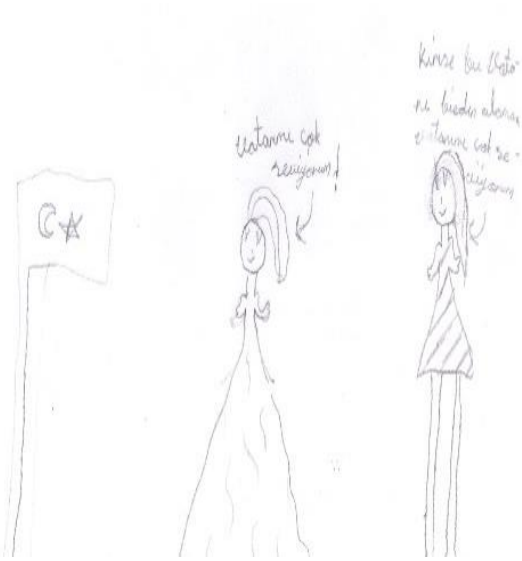

Vatan sevgisi

Millî bayramları kutlamak

A-3A-K-504

A-3C-K-540

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

İlkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin hayat bilgisi dersi edinimlerinden biri olması beklenen vatanseverlik değeri ile ilgili olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, öğrencilerin hem yazılı hem de resimle betimlemeleri incelenmiştir. Öğrencilerin yazılı ifadelerinden vatanseverliği; "vatanı sevmek, vatan için canını feda edebilmek, vatanı korumak, vatanı Atatürk'ün sevdiği gibi sevmek, Milletini sevmek, Türkiye'yi sevmek, İstiklal marşımızı coşkuyla söylemek, bağımsızlık, bayrağımızı sevmek, askerlik yapmak ve askere yardım etmek, vatan için

bir şeyler yapmak, dilimizin Türkçe olması, vatani temiz tutmak, vatana saygı göstermek ve vatana ve millete bağlılık” şekilde betimledikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin resimlerinde ise vatanseverliği “vatani korumak, bayrağımızı sevmek, istiklal marşımızı coşkuyla söylemek, vatan için canını feda edebilmek, vatani Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek, vatan sevgisi ve millî bayramları kutlamak” anlamına gelen resimlerle betimlemişlerdir.

Öğrencilerin yazılı ifadeleri ve resimli betimlemelerinde ortak olarak tanımladıkları ifadeler bulunmaktadır. Resimli betimlemelerde yer alan “vatani korumak, bayrağımızı sevmek, vatan için canını feda edebilmek, vatani Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek ve vatan sevgisi” boyutları yazılı ifadelerde de yer almakta “millî bayramları kutlamak” boyutu yazılı ifadelerde görülmemektedir. Bu durum öğrencilerin yazılı ve sözlü ifadelerinin birbiri ile tutarlı olduğunu da göstermektedir. Bununla birlikte örneğin “vatani sevmek” ifadesi öğrencilerin yazılı cevaplarında en çok kullanılan ifade olmuş ve bu ifade öğrencilerin resimli betimlemelerinde de yer almıştır. “Vatan için canını feda edebilmek” ifadesi de hem yazılı cevaplarında ve hem de resimli betimlemelerde yer bulmuştur.

2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda vatanseverlik değerinin alt değerleri boyutu ile öğrencilerin cevapları ve betimlemeleri karşılaştırıldığında; “Türk Bayrağı’na ve İstiklâl Marşı’na saygı gösterme, yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme, Türkiye’mizin bir bütün olduğunun farkında olma, Atatürk’ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme, millî bayramlara coşkuyla katılma, millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma, cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme ve üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme (MEB, 2009)” boyutlarının öğrenciler tarafından kazanıldığı ya da öğrencilere kazandırılabilirdiği söylenebilir:

Araştırma elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin resimli betimlemelerindeki, vatan için canını feda edebilmek (74) ve vatani sevmek (30) ifadeleri programın alt değerlerinde bulunmamaktadır. Programda bulunan, Şeref Köşesi’ni tanıma, yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme, Türkiye’mizin bir bütün olduğunun farkında olma, yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme, müzelerden yararlanma ve üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme alt ifadeleri hiç bir öğrenci tarafından resimli betimlemelerinde tanımlanmamıştır. Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda bulunan, “millî bayramlara coşkuyla katılma, millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme ve millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma” ifadeleri öğrencilerin yazılı cevaplarında tanımlanmamıştır. Buna rağmen öğrenciler bu ifadeleri resimli betimlemelerinde “millî bayramları kutlamak” şeklinde tanımlamışlar ve millî bayramlara uygun figürler kullanmışlardır. Bu da öğrencilerin bu ifadeleri yazılı olarak tanımlayamasa da resim olarak betimlemesi ve sonuç olarak programda bulunan bu alt değerleri ifade edebildikleri çıkarılabilir. Yine programda bulunan “Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme” alt ifadesini öğrenciler yazılı ifade edebilmişler fakat resimlerle betimleyememişlerdir. Aynı durum “Türkiye’mizin bir bütün olduğunun farkında olma”, ve “Üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme” alt ifadeleri için de geçerlidir. Bu durumda öğrenciler bu ifadeleri yazılı olarak tanımlayabilmişler fakat resimler ile betimleyememişlerdir. Öğrencilerin gerek yazılı ifadeler ve

gerekse de resimli betimlemelerden her hangi biri ile tanımlamanın yapılmış olması Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın bu alt ifadeleri öğrencilere kazandırdığı sonucuna ulaştırabilir.

Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda bulunan "Şeref Köşesi'ni tanıma", "Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme" ve "Müzelerden yararlanma" alt değerlerini öğrenciler hem yazılı ifadelerde ve hem de resimli betimlemelerde tanımlayamamışlardır. Bu durum öğrencilerin vatanseverlik değerinin bu alt edinimleri kazanamadıklarını gösterebilir.

İlkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin hayat bilgisi dersi kapsamındaki vatanseverlik değerine yönelik ifadelendirmelerinin birçok boyutuyla alanyazın ile örtüştüğü görülmektedir. Yıldırım (2006), vatan sevgisini; bir insanın kendisinden başlayarak ailesinin, çevresinin, mesleğinin, çalıştığı kurumun, ülkesinin, vatandaşlarının farkında olması ve onları anlamlı, değerli bulması olarak belirtmiş, vatana fayda gösterebilecek tüm varlıklar ile ilişkilendirmiştir. Araştırmada öğrenci yazılı bulgularında bulunan örneklerle bakıldığında bu tanımları destekler nitelikte olduğu görülebilir. Bu bağlamda bazı öğrenci bulguları şu şekildedir: B-3A-K-561 kodlu öğrencinin, "Bence vatanseverlik vatanını seven kişilere denir. Anne, babasını seven bir kişi eğer aynı şekilde vatanını da seviyorsa bu kişiye vatansever denilebilir." ifadesi, B-3A-K-552 kodlu öğrencinin, "Vatanseverlik herkesi sevmektir, korumaktır. Kendimizi nasıl koruyorsak, vatanımızı da korumalıyız. Vatanseverlik herkesi korumaktır, sevmektir."

Coşkun (2011), 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde, vatanseverlik değeri ile birlikte ve bu değer adı altında bayrağa ve İstiklal Marşına saygı alt ifadelerine göre öğrenci görüşlerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Buna göre; öğrencilerin % 70'i Türkiye gibi bir ülkede yaşamaktan mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Bunun nedenleri arasında doğal ve tarihi güzellikler, iklim şartları ve geçmişte ülke için verilmiş olan mücadeleler gösterilmektedir. Öğrencilere göre Türk bayrağı ve İstiklal Marşı yapılan savaşları, kahramanlıkları hatırlatırken, aynı zamanda da onları duygulandırmaktadır. Bu araştırmadaki öğrenci bulguları, Coşkun'un (2011) araştırmasındaki vatanseverlik değeriyle benzeşmektedir. Bu bağlamda bazı öğrenci bulguları şu şekildedir: A-3B-K-513: "Ben Türkiye'de yaşadığım için çok mutluyum.", B-3A-E-575: " Vatansever demek vatani ve milleti bilmek, vatanını sayıp sevmek, milletini sayıp sevmektir. Vatana ve millete bağlıyızdır, vatandan ve millettten ayrılamayız.", B-3B-K-585: " Vatanımızı çok severiz. Bu vatani kazanmak için o kadar çok kan döküldü ki anlatamam. Her zaman bu vatanın arkasındayız.", B-3B-K-590: "Vatanseverlik aklıma İstiklal Marşı, Atatürk ve bayrağımız geliyor.", B-3A-E-569: "Vatan sevgisi bence bayrağa saygı göstermektir."

Gömlüksiz ve Cüro'nun (2011) yapmış oldukları çalışmadaki, öğrencilerin vatanseverlik değerine karşı yüksek olumlu tutum sergiledikleri sonucu ile öğrencilerin en çok benimsedikleri değer yargılarının vatani her şeyden çok sevmek, vatan için ölümü göze almak, Türk inanç ve değerlerine bağlı olmak şeklindeki sonuçları bu çalışmada elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin yazılı ve görsel ifadelerindeki "vatan için canını feda edebilmek, vatani korumak" gibi ifadelerinin öğrencilerin ebeveynlerinin etkisi ile açıklamak mümkün olabilir. Öğrencilerin ebeveynlerinin eski ders kitaplarındaki, devlet-millet odaklı ve tehdit-tehlike üzerine kurulu vatanseverlik kavramı ile yetişmiş olmalarının çocuklarının vatanseverlik

anlayışında etkili olduğu söylenebilir. Nitekim değerler eğitimin önce ailede başladığı düşünüldüğünde bu durumun var olma olasılığı mümkün görülebilir.

Öğrenci bulgularına göre vatanseverlik değeri: “Vatanını, milletini ve ülkesini Atatürk’ün sevdiği gibi sevmek, vatanını korumak, vatan için canını seve seve feda etmek, bağımsızlığına düşkün olmak, ordusunun yanında olmak, bayrağına ve milli marşına saygılı olmak, resmi dili olan Türkçeyi kullanmak, milli bayramları kutlamak, yaşadığı topraklara saygılı olmak ve vatanını temiz tutmak” şeklinde tanımlanabilir.

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmada vatanseverlik değeri için, 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda bulunan “Şeref Köşesi’ni tanıma”, “Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme” ve “Müzelerden yararlanma” alt değerlerini öğrenciler hem yazılı ifadelerinde ve hem de resimli betimlemelerinde yer vermemişlerdir. Bu sonuca bağlı olarak bu alt ifadeler ders içerisinde etkinliklerle verilmeye çalışılsa da öğrencilerin bu etkinlikler ile vatanseverlik kavramının söz konusu alt boyutları arasında bir bağ kuramadıkları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda etkinliklerin gözden geçirilmesi, öğretmenlerin bu ifadelerin üzerinde farklı yöntemler kullanarak durmaları ve vatanseverlik ile ilişkileri daha açık bir şekilde gözler önüne sermeleri önerilebilir.

Öğrencilerin yazılı ifadeleri ve resimli betimlemelerinde ortak olarak tanımladıkları “vatanı sevmek” ve “vatan için canını feda edebilmek” ifadeleri 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı’ndaki vatanseverlik değerinin alt değerlerinde bulunmamaktadır. Öğrenci cevaplarında bulunan fakat programda bulunmayan bu ifadelerin vatanseverlik değeri kapsamında ele alınması ve öğretiminin göz ardı edilmemesi önerilebilir.

Bu çalışmada vatanseverlik değeri için öğrenci görüşleri araştırılmıştır. Yapılacak olan çalışmalarda Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda bulunan diğer değerler üzerinde öğrenci görüşleri alınabilir.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekteşme derecesinin değeriendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akimlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akgün, Ş. (2004). *Fen Bilgisi Öğretimi*. Ankara: NASA Yayınları.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. sınıf türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Arıkan, R. (2011). *Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Aslan, R. (2007). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerler kazanma düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi/teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bishop, C. D. (1993). *Report of the task force on values in education for the State of Arizona*. 12.10.2017 tarihinde <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED386270.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Coşkun, D. (2011). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi (Denizli ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Demirkaya, H. (2015). Sosyal bilgilerde düşünme ve soru sorma becerisi. İçinde Tay B & Öcal A. (Eds.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 400-431). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Elban, M. (2015). Tarih eğitimi ve vatanseverlik üzerine bazı düşünceler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(3), 1302-1319.
- Ergen, G. (2006). Eleştirel-bilinçli sevgi eğitimi. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(12), 144-152.
- Ertürk, E. (2006). *Ders kitaplarında toplum, yurttaşlık, vatanseverlik ve ekonomi anlayışının dönüşümü: 1997 ve 2004 ilköğretim sosyal bilgiler ders kitapları üzerine bir içerik analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Güzel Candan, D., ve Ergen, G. (2014). 3. Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202. <http://dx.doi.org/10.1080/713657146>
- Huddy, L., & Khatib, N. (2007). American patriotism, national identity and political involvement. *American Journal of Political Science*, 51(1), 63-77.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınevi: Ankara.
- Kıldan, O., ve Pektaş, M. (2009). Erken çocukluk döneminde fen ve doğa ile ilgili konuların öğretilmesinde okulöncesi öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 10(1), 113-127.
- Kıncal, R. Y. (2002). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Mikro Yayınevi.
- Kirschenbaum, H. (1977). *Advanced values clarification*. La Jolla, CA: University Associates.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance values and morality in schools and youth settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- Luquet, G. H. (1927). *Le dessin enfantin*. Paris: Libraire Felix Alcan.

- MEB (2007). *İlköğretim düşünme eğitimi dersi (6, 7 ve 8. sınıf) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2009). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kilavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Nalçacı, A., & Beldağ, A. (2015). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazandırılması ile ilgili öğretmen görüşleri. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 6(21), 67-81.
- Öner, N. (2008). Millî Zihniyet ve Millî Birlik. İçinde A. Köklügiller. (Ed.), *Milliyetçilik Nedir, Ne Değildir?* (ss. 261-271). İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Shafer, S. (1987). Human rights education in schools. İçinde N. Tarrow. (Ed.), *Human rights and education*. New York: Pergamon.
- Sönmez, V., ve Alacapınar, F. G. (2015). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Şahin Başfıncı, Ç. (2008). Bir pazarlama iletişim medyası olarak web ortamında içerik analizi yapmanın güçlükleri ve olası çözüm önerileri. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi/İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 19(61), 52-71.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Taşdemir, A. (2012). Değerlere ilişkin Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan örneklemindeki Türk öğrencilerin görüşlerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(12), 1707-1728.
- Tay, B. (2017). Hayat bilgisi: Hayatın bilgisi. İçinde Tay B. (Ed.), *Etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* (ss. 1-42). Ankara: Pegem Akademi.
- TDK. (2017). *Vatan*. 02.11.2017 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=VATAN adresinden erişilmiştir.
- Tillman, D. (2000). *Living values activities for young adults*. Deerfield Beach-Florida: Health Communications.
- Ulusoy, K., ve Tay, B. (2011). Sosyal bilgilerde değer eğitimi. İçinde Turan R, Sünbül A. M., ve Akdağ H. (Eds.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-II* (ss. 59-73). Ankara: Pegem Akademi.
- Ulutaş, İ., ve Ersoy, Ö. (2004). Okul öncesi dönemde sanat eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), 1-12.
- Üstel, F. (2004). *Makbul vatandaş'ın Peşinde*. İstanbul: İletişim.
- Wiersma, W., & Jurs, S. (2005). *Research methods in education*. New Jersey, USA: Pearson.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, 19, 499-522.
- Yıldırım, S. (2006). *TSK vatandaşlık bilinci ve vatan sevgisi eğitiminin analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Yiğittir, S., Er, H. (2013). Sosyal bilgilerde değer eğitiminde biyografi kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(200), 200-219.